IJTIMOIY- SIYOSIY VA MA’NAVIY SOHALARDA OLIB BORILADIGAN TADQIQOT ISHLARI

Karimjonova Nozima
Namangan Davlat Pedagogika instituti talabasi
Ilmiy rahbar: Habibjanova Nodira

Annostatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalarda olib boriladigan tadqiqot ishlarining nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Muallif tomonidan jamiyat taraqqiyotida ushbu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, ijtimoiy tadqiqotlar orqali aholi turmush darajasi, ijtimoiy muammolar va ularning yechimlari aniqlanishi, siyosiy tadqiqotlar orqali davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish hamda demokratik jarayonlarni rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar. Ijtimoiy tadqiqot, siyosiy jarayonlar, ma’naviyat, jamiyat taraqqiyoti, ilmiy yondashuv, tahlil

KIRISH. Ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalar jamiyat taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu sohalarda yuz berayotgan o‘zgarishlar jamiyatning barqaror rivojlanishi, fuqarolarning turmush darajasi va ongiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun ham mazkur yo‘nalishlarda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy tadqiqotlar orqali jamiyatdagi muammolar, ehtiyojlar va rivojlanish tendensiyalari aniqlansa, siyosiy tadqiqotlar davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish hamda demokratik jarayonlarni takomillashtirishga xizmat qiladi. Ma’naviy sohadagi tadqiqotlar esa insonning axloqiy qarashlari, qadriyatlari va madaniy rivojini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, jamiyatda sog‘lom muhitni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Hozirgi sharoitda ushbu sohalarni chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning ilmiy asoslangan yechimlarini ishlab chiqish zarurati ortib bormoqda. Shu sababli ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy yo‘nalishdagi tadqiqot ishlarini o‘rganish va rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Mazkur yo‘nalishdagi tadqiqotlar jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy o‘zgarishlarni chuqur anglash, ularning sabab va oqibatlarini tahlil qilish imkonini beradi. Ayniqsa, hozirgi davrda inson

omili, uning ijtimoiy faolligi va ma’naviy dunyosini o‘rganish ilmiy izlanishlarning ustuvor yo‘nalishiga aylanib bormoqda.

Ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalar o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularning har biri jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi[1]. Shu sababli ushbu yo‘nalishlarda olib boriladigan tadqiqotlar kompleks yondashuvni talab etadi. Faqatgina alohida sohani o‘rganish emas, balki ularning o‘zaro ta’siri va integratsiyasini tahlil qilish ham muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi tadqiqot jarayonlariga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu esa ilmiy izlanishlarning samaradorligini oshirish, ma’lumotlarni tezkor yig‘ish va tahlil qilish imkonini beradi. Natijada, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy jarayonlarni yanada chuqurroq o‘rganish va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkoniyati kengaymoqda. Shu jihatdan qaraganda, mazkur maqolada ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalarda olib boriladigan tadqiqot ishlarining mazmun-mohiyati, ularning jamiyat hayotidagi o‘rni hamda ahamiyatini yoritish asosiy maqsad qilib belgilangan. Ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy tadqiqotlar natijalari jamiyat rivojining strategik yo‘nalishlarini belgilashda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi[2]. Ular orqali jamiyatdagi mavjud muammolar aniqlanibgina qolmay, balki ularni bartaraf etishning samarali mexanizmlari ham ishlab chiqiladi. Bu esa o‘z navbatida barqaror taraqqiyotga erishish imkonini yaratadi. Mazkur sohalarda olib boriladigan tadqiqotlar fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish, siyosiy ongini shakllantirish hamda ma’naviy qadriyatlarga bo‘lgan hurmatini kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalashda ilmiy asoslangan yondashuvlar zarur bo‘lib, bu jarayonda tadqiqot ishlari muhim o‘rin egallaydi. Hozirgi zamon sharoitida jamiyat oldida turgan dolzarb vazifalarni hal etishda ilm-fan yutuqlaridan samarali foydalanish talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarni rivojlantirish, ularning natijalarini amaliyotga joriy etish dolzarb masalalardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

ASOSIY QISM. Ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalarda olib boriladigan tadqiqot ishlari jamiyat rivojini chuqur o‘rganish va tahlil qilishga qaratilgan muhim ilmiy faoliyat hisoblanadi. Ushbu tadqiqotlar orqali jamiyat hayotining turli jabhalarida yuz berayotgan o‘zgarishlar, muammolar va ularning yechimlari aniqlanadi. Ayniqsa, zamonaviy sharoitda ijtimoiy jarayonlarning murakkablashuvi ushbu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ijtimoiy sohadagi tadqiqotlar jamiyat a’zolarining turmush darajasi, ijtimoiy tenglik, bandlik, ta’lim va sog‘liqni saqlash kabi muhim masalalarni o‘rganishga qaratilgan. Bu boradagi ilmiy izlanishlar orqali aholining ehtiyojlari aniqlanadi, mavjud muammolar tahlil qilinadi va ularni bartaraf etishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Natijada, ijtimoiy siyosatni takomillashtirish va aholining farovonligini oshirish imkoniyati yaratiladi. Siyosiy sohada olib boriladigan tadqiqotlar davlat boshqaruvi tizimini, siyosiy institutlar faoliyatini hamda jamiyatdagi siyosiy jarayonlarni o‘rganishga xizmat qiladi. Ushbu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlar demokratik islohotlarni amalga oshirish, qonun ustuvorligini ta’minlash va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, siyosiy barqarorlikni mustahkamlash va samarali boshqaruv tizimini shakllantirishda ham tadqiqot ishlari muhim ahamiyat kasb etadi[3].

Ma’naviy sohada olib boriladigan ilmiy izlanishlar esa jamiyatning axloqiy qadriyatlari, milliy o‘zligi, madaniy merosi va ma’naviy taraqqiyotini o‘rganishga qaratilgan. Bu yo‘nalishdagi tadqiqotlar yosh avlodni vatanparvarlik, milliy g‘urur va yuksak ma’naviyat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bugungi kunda milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois ma’naviy sohadagi ilmiy izlanishlar orqali jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish, zararli g‘oyalarning oldini olish va ijobiy qadriyatlarni targ‘ib etish imkoniyati yaratiladi. Bundan tashqari, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy yo‘nalishdagi ilmiy tadqiqotlar natijalarini amaliyotga joriy etish masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Ilmiy xulosalar va tavsiyalar davlat siyosatini ishlab chiqishda, normativ-huquqiy hujjatlarni takomillashtirishda hamda ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishda keng qo‘llanilishi lozim. Bu esa ilm-fan bilan amaliyot o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlaydi va tadqiqotlarning samaradorligini oshiradi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, xalqaro tajribani o‘rganish va ilg‘or yondashuvlarni joriy etish ham

ilmiy izlanishlarning sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Turli ilmiy muassasalar, oliy ta’lim tashkilotlari va tadqiqot markazlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali kompleks yondashuvni ta’minlash mumkin. Bu esa o‘z navbatida jamiyatda yuzaga kelayotgan muammolarni har tomonlama o‘rganish va samarali yechimlar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Ilmiy tadqiqotlarning samaradorligini oshirish uchun kadrlar salohiyatini mustahkamlash, yosh olimlarni qo‘llab-quvvatlash va ularning ilmiy faoliyatga qiziqishini rag‘batlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ilmiy maktablar faoliyatini rivojlantirish, ilmiy rahbarlik tizimini takomillashtirish hamda innovatsion g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlash orqali ilm-fanning barqaror rivojlanishiga erishish mumkin. Bundan tashqari, ilmiy izlanishlar natijalarini keng jamoatchilikka yetkazish, ularni ommalashtirish ham dolzarb masalalardan biridir. Chunki jamiyat a’zolarining ilmiy bilim va tafakkur darajasi oshgan sari, ular ijtimoiy jarayonlarga ongli va faol tarzda yondashadilar. Bu esa o‘z navbatida jamiyatda ochiqlik, shaffoflik va fuqarolik faolligining ortishiga xizmat qiladi. Shuningdek, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy tadqiqotlarda tizimli va kompleks yondashuvni qo‘llash muhimdir. Har bir muammo alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq holda o‘rganilishi zarur. Masalan, ijtimoiy muammolar ko‘pincha iqtisodiy yoki siyosiy omillar bilan chambarchas bog‘liq bo‘ladi[4]. Shu sababli, turli fanlar kesishmasida olib boriladigan tadqiqotlar yanada samarali natijalar beradi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalarda olib boriladigan tadqiqot ishlari jamiyat taraqqiyotini ilmiy asosda o‘rganish va uning istiqbollarini belgilashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu yo‘nalishdagi izlanishlar jamiyatda yuz berayotgan o‘zgarishlarni chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularning samarali yechimlarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Ijtimoiy tadqiqotlar aholining turmush darajasi va ehtiyojlarini o‘rganishga yordam bersa, siyosiy tadqiqotlar davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish va demokratik jarayonlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ma’naviy sohadagi ilmiy izlanishlar esa jamiyatning axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash, milliy o‘zlikni saqlash va yosh avlodni yuksak ma’naviyat ruhida tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi. Mazkur sohalardagi tadqiqotlarning samaradorligini oshirish uchun ilm-fan va amaliyot o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan keng foydalanish hamda kadrlar salohiyatini rivojlantirish zarur. Ilmiy izlanishlar natijalarini amaliyotga joriy etish esa jamiyatda barqaror rivojlanishni ta’minlash, fuqarolik faolligini oshirish va ijtimoiy muammolarga ilmiy asoslangan yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy tadqiqotlarni rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining muhim strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim[5].

Ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy tadqiqotlar natijalari jamiyatda sog‘lom fikrlash madaniyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Chunki ilmiy asoslangan xulosalar insonlarni to‘g‘ri qaror qabul qilishga, ijtimoiy jarayonlarni chuqur anglashga va jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undaydi. Ayniqsa, globallashuv sharoitida turli axborot oqimlari ko‘payib borayotgan bir davrda ilmiy yondashuvga asoslangan tadqiqotlar aholi ongini to‘g‘ri shakllantirishda muhim vosita bo‘lib qolmoqda. Kelgusida ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlarni yanada kengaytirish, ularning metodologik asoslarini takomillashtirish va xalqaro tajribalarni chuqur o‘rganish zarur. Bu esa ijtimoiy-siyosiy va ma’naviy sohalarda yanada aniq va samarali ilmiy natijalarga erishish imkonini beradi. Natijada, jamiyat taraqqiyoti barqaror va izchil rivojlanish yo‘liga chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Giddens, Anthony Sociology. Cambridge University Press https://books.google.com/books
2. Merton, Robert K. Social Theory and Social Structure (Ijtimoiy nazariya va ijtimoiy tuzilma) https://www.britannica.com/biography/Robert-K-Merton
3. UNESCO – Social and Human Sciences. Ijtimoiy va gumanitar tadqiqotlar bo‘yicha xalqaro tashkilot https://www.unesco.org/en/social-human-sciences
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev. Nutqlar va ma’ruzalar (ijtimoiy va ma’naviy rivojlanish masalalari) https://president.uz/uz/lists/view

5. World Bank – Governance and Social Development Reports. Ijtimoiy siyosat va boshqaruv tizimlari bo‘yicha tahliliy materiallar https://www.worldbank.org/en/topic/governance